

ИНСТИТУТ ЗА ОДБРАНА

Трајан ГОЦЕВСКИ

ПАЗАРНАТА ЕКОНОМИЈА И ЕКОНОМСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ КАЈ ПЕДАГОШКИТЕ КАДРИ

II дел

Вовед

Поновите истражувања во сферата на економскиот и вкупниот општествен развој, неспорно покажуваат дека нематеријалните фактори на развојот, во кои спаѓаат: нивото на стручната подготвеност на кадрите, научно-истражувачката работа и методите на управувањето со процесите, заземаат сè поголемо учество во структурата на создавањето на националното богатство. Така, кај средноразвиените земји влијанието на овие фактори врз порастот на производството надминуг а една третина, додека тоа учество кај високоразвиените зазема доминантно место.

Во прилог на оваа констатација зборува и фактот што Нобеловата награда за економија во 1993 година ја добија економистите Роберт Фогал и Даглас Норт од САД, кои се историчари на економијата и го анализираат придонесот на нематеријалните фактори за стопанскиот развој. Имено, тие докажале дека организационите промени во американската економија имале поголемо значење за порастот на продуктивноста на трудот одошто било значењето на техничките промени. Исто така, тие укажале дека клучот за економските промени лежи во ефикасната економска организација која во себе го апсолвира значењето, стручноста, инвентивноста, креативноста, способноста за управување и раководење и сл. Поради оваа реалност во последно време не постои земја во светот која не му посветува посебно внимание на придонесот на кадрите, научно истражувачката работа и методите на управувањето во подобрувањето на својата општа благосостојба. Притоа теоријата особено внимание му посветува на човечкиот ресурс како на првостепен фактор на развојот и тоа набуљудуван од двата негови аспекти: квантитативниот и квалитативниот.

Квантитативниот аспект подразбира вкупно расположиво население на една земја како извор на работна сила за вршење на општествената репродукција во сите нејзини фази, додека квалитативниот аспект на човечкиот ресурс ги третира сите негови специфичности и карактеристики како што се: квалификационата, образовната,

старосната и останатите релевантни структури битни за стопанскиот развој. Така, се вели дека без максимално можна корисна употреба и унапредување на човечкиот фактор во општественото производство и без најоптимален развој на нивната стручност, знаење и способност не е можно да се постигне забрзан стопански и општествен развој. Овој заклучок се потврдува низ практиката на сите и земји во светот и е најизразен во Јапонија, која како земја со лимитирачки природни ресурси успеа да се вброи во најразвиените земји потпирајќи се врз човечките ресурси.

Но, за постигнување на саканите ефекти во овој домен е потребно:

1) Во основа да се води ефикасна политика на развој и перманентно унапредување на знаењето, стручноста и талентираноста кај рботната сила што е задача на воспитно-образовниот систем на земјата:

2) Да се изградат вредносни системи за корисна употреба на знаењето, стручноста и способноста во процесот на трудот на сите нивоа.

Оттука се поставува и прашањето за оспособеноста и за условите во кои ќе дејствува нашиот воспитно-образовен систем, во смисла на подобрување на квалитативните својства на човечкиот ресурс (знаење, стручност, способност).

2. Пазарната економија и образованието

Денес со право се поставува прашањето кои се новите карактеристики на пазарната економија, кои ќе го условуваат натамошниот развој на воспитно-образовниот систем? За ова прашање се потребни пошироки елаборации, но ние ќе се задржиме само на некои од нив. Како прво се поставува прашањето на општите претпоставки кои ги наследивме во сферата на воспитанието и образованието, со кои влегуваме во пазарниот амбиент. Ова прашање има три димензии и тоа:

1. Во смисла на инфраструктурна изграденост, имаме: релативно добра ситуираност на образованието, раширена мрежа на институции, висок процент на опфат на генерациите во сите степени на образованието, но со ниско ниво на опременост со современи средства и стереотипна образовна технологија.

2. Во смисла на општествениот статус и положба на образованието имаме наследено неповолна клима за оваа дејност. Имено, таа е третирана како потрошувач на националното богатство, товар и бreme на заедницата и еден од факторите, "кој го гуши општиот, а пред сè економскиот развој на земјата". За жал и денес образованието, науката и културата се издвојуваат надвор од стопанството и се посочуваат како едно од многуте зла кои му висат на главата на стопанството, што е своевиден апсурд.

3. Од стручен аспект, сепак во воспитно-образовниот систем и покрај позитивните резултати се чувствува стереотипност, неефикасност и пред сè неусогласеност помеѓу потребите од кадри и кадрите кои се едуцираат во воспитно-образовниот систем.

Второто клучно прашање се однесува на промената на сопственичките односи, а со тоа и на продукционите односи.

- Досегашниот модел на општествено-економски и политички систем базира на доминирањето на општествената сопственост, а со тоа и на адекватни продукциони односи. Сметаме дека проблемите на сопственичките односи ќе бидат сржта на промените што ќе настанат во општеството во целина, а со тоа и во економскиот и воспитно-образовниот систем. Тоа значи дека сè досега беше врзано со продукционите односи, кои што беа дефинирани како социјалистички самоуправни, и тие условуваа и воспитно-образовниот систем да се врзува за таквите продукциони односи. Таквите односи кои произлегуваа од општествената сопственост ги ставаа на втор план структурата, науката, научните вредности итн. Сега треба да се направи инверзија на работите и да се создаде воспитно-образовен систем кој ќе базира пред сè на докажаните вредности врз значењето и науката, а сè повеќе да се оддалечува од она што значи дневни интереси на разни субјекти кои се наоѓаат во општеството и кои во одредени периоди имаат ваква или онаква улога.

- Следниот проблем е околу дефинирањето на субјектите во општествено-економскиот систем. Сега како правен и економски субјект е дефинирано претпријатието-кое истапува на пазарот, работи според пазарни критериуми и освен интересот за профит сето друго за него добива второстепено значење. Затоа сега општеството преку своите институции треба да се појави и во тоа смисла да го дефинира местото и улогата на воспитно-образовните организации, кои се занимаваат со еден суптилен проблем и кои, исто така, ќе делуваат во пазарни услови. Иако е јасно дека и тие имаат "стока" за пазарот, но таа "стока" не е како другите и затоа нивното место, улога и значење мора да биде специфично и тој проблем мора да се разреши.

- Натаму, настапува период на пазарна валоризација на сите фактори на производството, па оттука ќе се постави и прашањето на вреднувањето на работната сила, која исто така, е прворазреден фактор на производството. Работната сила, покрај квантитативните има и квалитативни аспекти во кои спаѓа знаењето, стручноста, способноста, кои се најбитни и директно зависат од степенот на развиеноста на воспитно-образовниот процес. Тука мора да се најде ефикасен спој кој ќе образува такви кадри што пазарот ќе ги прифаќа, цени, валоризира и со тоа и воспитно-образовните организации ќе добијат во материјална смисла поадекватен општествен третман.

Се отвора и проблемот за слободно движење на капиталот, стоката, работната сила, идеите итн., а тоа веќе значи создавање простор за конкуренција во сите области, па со тоа и во областа на образованието. Конкуренцијата веќе ќе значи повратно да се изградат критериуми за вреднување на кадрите кои доаѓаат од воспитно-образовните организации, за да може пазарот да ги прифаќа како што тоа него му одговара.

Исто така, новиот систем заговара состојби во кои положбата на секој поединец, претпријатие, организација, ќе се определува врз основа на пазарната валоризација при што пазарот ќе ги утврдува сите потреби, вклучувајќи ги и потребите од кадри, а тоа значи структурата на понудата на кадри на пазарот ќе мора да ни биде дефинирана врз основа на побарувачката од општествените, економските и другите субјекти кои ќе излезат на пазарот и ќе бараат соодветна работна сила, односно кадри од одредени профили, со соодветни знаења, стручност и способност. Затоа мора овие работи да се стават во корелација и да се организираме бидејќи може да бидеме затечени и да имаме одредени проблеми во едукацијата на кадрите, нивната структура и прифаќањето на пазарот.

Во оваа состојба се поставува и прашањето за улогата на воспитанието и образованието? Тоа формира "суптилен производ" од кој натаму зависат целокупните односи во општеството, па затоа, имплицитно се наметнува прашањето, со организациите од областа на воспитно-образовниот систем мора да се занимава и државата што значи тие не ќе можат да бидат оставени (како што е сега дефинирано претпријатието) како самостоен правен и економски субјект во права смисла на зборот. Денес во развиениот свет се знае дека за науката и знаењето се утврдени модели и врз основа на нив се пресметува учеството на науката, знаењето, сознанието, во создавањето на националното богатство (тие денес во развиениот свет учествуваат дури некаде со две третини). Ние мора во основа да појдеме од тој параметар и да се создадат критериуми каде ќе се утврдува колку науката и знаењето учествуваат во создавањето на националниот доход, па оттука инверзно да се постави прашањето, како сега општеството преку создадениот национален доход ќе учествува во неговото финансирање (со колкав процент од тој национален доход).

3. Утврдувањето цена на образованието - неминовност

Во земјите со развиено пазарно стопанство, кон што тежнее и нашата, материјалното втемелување на воспитно-образовниот систем се потпира врз државните институции и приватниот сектор. Притоа учеството на државата скоро без исклучок во сите земји зазема доминантно место, а заедно со приватната конкуренција во одделни делови на системот сочинуваат конзистентен и високо ефикасен систем на едукација на кадри од сите профили и струки и за сите степени на образование. Според тоа и Македонија треба да прибегне кон воспоставување сличен модел на образование и воспитување, кој се покажа како ефикасен и општествено оправдан.

Ако е така, се поставува прашањето каде е проблемот? проблемот е во тоа што науката, образованието и целиот систем кај нас досега е класифициран во сферата на потрошувачката (тој е потрошувач). Бидејќи ако е некој потрошувач тој е товар (а како товар не се прифаќа), па аналогно на тоа и самиот воспитно-образовен процес и организациите

во него се сфаќаа како некој товар. Според тоа излезот или исходите треба да се бара пред сè во редефинирањето на оваа дејност, како производствено развоен ресурс, па притоа и неговото третирање во цената на општествениот производ како трошок, мора да добие соодветно место, како дејност која директно создава вредности (а не која троши вредности).

Денес, кога зборуваме за местото и улогата на воспитно-образовниот процес во новиот општествено-економски амбиент, неминовно се наметнува потреба да се утврдат стандарди во образованието кои ќе подлежат на барањата на пазарот, односно на пошироката општествена заедница. Како резултат на тоа мора да се утврди и цената на образованието што државата мора да ја признае како нужност во цената на општествената репродукција, бидејќи понатаму производството на кадри директно учествува во создавањето на општествените вредности. При утврдувањето на цената на образованието мора да се оди редуцирано.

- *Првиот дел* од воспитно-образовниот процес може да оди на целосна пазарна валоризација, но мора да се сфати дека тој дел ќе има најмало структурно учество во рамките на образовниот систем како целина.

- *Вториот дел* од воспитно-образовниот процес мора да оди комбинирано при што - дел ќе оди на пазарна валоризација, но добар дел од него ќе мора да биде финансиран комбинирано од државата (преку буџетот и другите институции што ќе бидат во функција на финансирање на воспитно-образовниот процес), со дел од стопанството кое ќе се јавува како побарувач на кадрите, кои понатаму ќе ги ангажира во производствениот процес и создавањето на вредностите.

- *Третиот дел* мора да го финансира државата преку формите што таа ќе ги определи (буџет, фондови) и тука во основа влегуваат научните дисциплини и струките кои имаат национално значење и кои во ни една состојба не можат да подлежат на пазарна валоризација (историските науки, наставничките институции итн).

Образовните организации треба да се поврзат и со дел од научната и истражувачката работа, која нужно ќе биде ставена во функција на воспитно-образовниот процес, а дел од неа ќе биде и во апликацијата. Искуствата од финансирањето на универзитетите во другите земји покажуваат дека и тој дел се обезбедува преку сигурни извори (фондови) кои посредно или непосредно ги определува државата преку своите инструменти за финансирање на тој дел.

Научно-истражувачката работа сфатена во најширока смисла ќе се реализира така што воспитно-образовните институции ќе се јавуваат на конкурси пред разни институции (стопанството, политичките партии и други општествени организации итн.) и ќе изведуваат проекти врз пазарни услови, а резултатите од нив покрај останатото ќе бидат и во функција на подобрувањето на воспитно-образовниот процес и правилната едукација на кадрите. Само еден ваков интегрален модел на

образование и воспитание може да одговори на современите пазарни барања на кадри оспособени да се носат со проблемите на новото индустриско, постииндустриско а сега сè повеќе и информатичко општество.

4. Структурните промени во стопанството и промените во образовниот систем

Денес светот е несомнено детерминиран од сестраниот и интензивен научно-технички развој кој ги зафаќа сите сфери на човековото живеење, а особено неговиот развој. Динамиката на промените, особено во последните децении, е толку интензивна што историјата досега такво нешто не забележала. Ваквите промени доведоа до крупни структурни промени во стопанството но и во останатите сфери, така што сферата на образованието и науката од потрошувач се пресели во доменот на директна производна сила без која не може да се замисли прогресот. Традиционалните гранки особено оние од примарниот сектор постепено го намалуваат своето структурно учество, а го отстапуваат местото на новите производни гранки со супермодерна технологија и на услужните дејности. На повидок е еден нов период во развојот кој бара адекватно дефинирање и историско лоцирање на глобалните развојни процеси на светското стопанство. Новите развојни процеси доведуваат и до промени во структурата на побарувачката на работна сила што е логично за развиените пазарни стопанства. Тие промени во структурата на работната сила може да се илустрираат преку следните податоци:

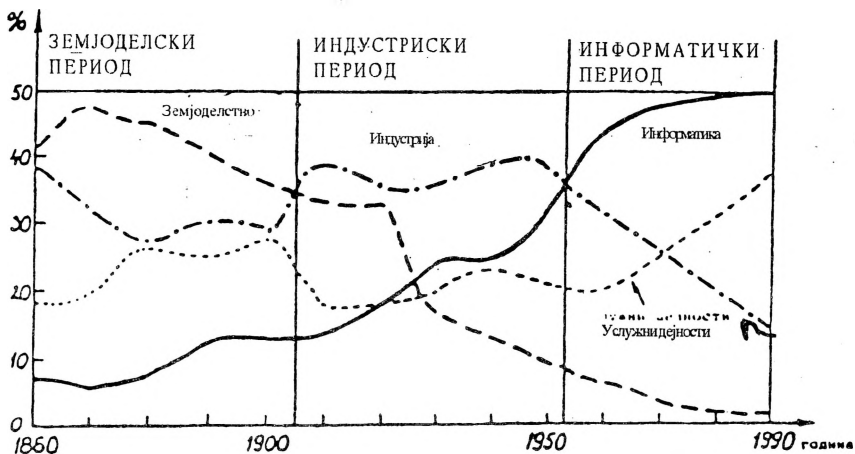
ДВИЖЕЊЕ НА БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО САД ПО СЕКТОРИ

Сектор	1800 год	1950 год	2000 год.
Примарен	80-90%	15%	7%
Секундарен	7%	30%	10%
Терцијарен	10%	55%	80-90%

Извор: Влијание на движењата во производството на стручното образование, ВИППШ, Риека, 1962 год.

Слични тенденции се покажуваат и кај движењето на учеството на одделните области и гранки во развиените земји, што може да се види од наредниот дијаграм.

Со оглед на определбата на нашата земја за брз технолошки развој несомнено ќе дојде до вакви структурни промени и кај нас, па според тоа ќе настанат промени и во побарувачката на работната сила. Тоа имплицитно наложува и во сферата на образованието, кое оспособува кадри за потребите на општеството, будно да се следат овие промени и истите веднаш да се инкорпорираат во наставните програми и содржини,

бидејќи само така образовниот систем ќе може да егзистира во пазарен амбиент на работење. Промените, глобално, треба да се одвиваат во следниве правци:

- Намалување на учеството на примарниот сектор во создавањето на националното богатство, извозот, вработеноста и сл., а со тоа и побарувачката на работна сила од овие профили на образование;

- Секундарниот сектор ќе претрпи крупни структурни промени при што одредена динамика на развој ќе задржат технолошко-интензивните гранки, а ќе опаѓа учеството на технолошко-екстензивните и традиционалните гранки. Врз основа на ваквите промени треба да се планира и оспособувањето на кадрите.

Терцијарниот сектор ќе доживее просперитет и неговото учество во создавањето на општествениот производ, извозот и вработувањето натпросечно ќе се зголеми. Тоа значи дека во овој сектор ќе има и најголема побарувачка на работна сила.

Согласно ваквите трендови треба да се адаптира и воспитно-образовниот систем, кој ќе профилира квалитетни кадри, и по структура која ќе одговара на новите структурни промени во стопанството и општеството во целина.

5. Економиката на образованието како научна дисциплина

Во услови на инаугурација на моделот на пазарната економија, од особено значење се поставува и прашањето за економското образование на кадрите кои работат во воспитно-образовниот систем, бидејќи очевидно тие покрај со воспитно-образовната технологија, секојдневно ќе се соочуваат со економските аспекти, организацијата и управувањето

со образовниот систем. Со тие прашања, покрај останатите економски дисциплини, најдиректно се занимава Економиката на образованието, како посебна економска дисциплина. Таа во основа се занимава со економските аспекти на воспитанието и образованието и ги истражува и анализира појавите, процесите, движењата и економските законитости кои се манифестираат во оваа сфера.

Со цел да дадеме придонес во афирмирањето на оваа посебна дисциплина најнапред ќе се задржиме на искуствата во некои земји од изучувањето на економиката на образованието, а потоа ќе ги изнесеме резултатите од анкетата направена со дипломираните педагози кои ја имаат изучувано наставната содржина од овој предмет.

Што се однесува до странските искуства може да се заклучи дека на сите факултети кои образуваат наставнички кадри задолжително се изучува предметот Економија на образованието, а истиот е застапен и на економските факултети. Во добар дел на случаи оваа дисциплина е надополнета и со планирањето на кадрите и организацијата и управувањето на образованието. Поконкретно, искуствата во оваа сфера се следните:

Во Хрватска на Педагошките факултети се изучува педагошко-економска дисциплина под наслов "Планирање и економика на образованието, која има четири децении развој. На постдипломските студии на овие факултети се изучуваат две дисциплини и тоа: Образованието и стопанството и Истражување на образовните потреби и планирање на образованието.

Во оваа држава и на редовните студии на Економскиот факултет се изучува предметот Економика на образованието и културата, а на постдипломските студии се изучува предметот Економика на образованието.

Во Словенија, исто така, на Педагошките факултети се изучува предметот под наслов Економика и организација на образованието, а во оваа држава во изминатите децении се напишани бројни наслови за економските аспекти на образованието, планирањето во образованието, управувањето и организацијата на воспитно-образовниот систем и сл.

Во Бугарија, исто така е развиена оваа научна дисциплина при што покрај изучувањето на содржини од економската сфера на редовните студии на педагошките факултети, се организираат и специјалистички студии од областа на економиката, организацијата и управувањето со образовниот систем. Така на пример, по завршувањето на четиригодишните студии педагозите кои ќе се определат за специјализација во оваа област, слушаат предавања со фонд од 520 часови и по полагањето на испитите стануваат специјалисти по економика, организација и управување со образованието.

Во Франција, се изучува предметот Економија на образованието кој има долга традиција и спаѓа во развиените економски дисциплини. Предметот се изучува според учебникот на проф. Pierre Gravot "Economie de l' education", издаден во Париз 1993 година, кој според напатствијата е усвоен за учебник според кој се подготвува испитот во цела Франција.

Инаку овој професор раководи и со лабораторијата за економика на образованието при Центарот за економски истражувања на Франција во Париз, кој досега има вршено бројни истражувања на полето на економијата на образовниот систем.

И во Англија проблемот на економијата на образованието е одамна присутен, може да се рече дека тој е поврзан уште со учењето на Адам Смит (1723-1790) кој прв докажал дека основниот покренувач на стопанската активност и стопанскиот развој е образованието, а се развива и доградува до денес. Предметот кој денес се изучува се вика Економика на образованието, а се изучува на бројни високообразовни институции од економската и педагошката дејност. И во оваа земја постојат бројни трудови, учебници и публикации со тема економика на образованието, а под тој наслов се издаваат и разни стручни списанија и ревији.

И во останатите европски земји, но и во Северна и Јужна Америка, економското образование е застапено на сите високообразовни институции кои едуцираат кадри за воспитно-образовниот систем. Предмет Економика на образованието се изучува и на економските факултети.

Искусвата во Република Македонија по прашањето на економското образование на воспитно-образовните кадри се сосема нови. Имено, на Институтот за педагогија сè до учебната 1990/91 година предметот Економика на образованието е во групата на изборни предмети, додека на останатите високо-образовни институции кои образуваат кадри за образовниот систем како и на педагошките академии тој предмет воопшто не е застапен.

Меѓутоа, следејќи ги новите тенденции како во сферата на образованието и воспитанието, така и во сферата на економските односи во земјата, израден е став за измени на наставниот план и програма, при што предметот Економика на образованието од изборен станува редовен предмет на Институтот за педагогија при Филозофскиот факултет во Скопје. Оттогаш наставата ја слушаат три генерации на педагози, што претставува можност за согледување на искуствата од воведувањето на оваа дисциплина на овој Институт. За таа цел е спроведена анонимна анкета со 53 дипломирани педагози кои го полагаале предметот Економика на образованието, кои одговориле на 10 поставени прашања во врска со сите аспекти на предметот.

6. Економското образование на педагошките кадри

Со оглед на краткото искуство од воведувањето на предметот Економика на образованието на Институтот за педагогија при Филозофскиот факултет во Скопје, од учебната 1990/91 година и во 1994 година е спроведена анонимна анкета со дипломираните педагози кои со успех го имаат положено испитот.

Минатата година со анкетата се опфатени вкупно 23 дипломирани педагози, а во 1994 година 31 педагог.

На мислење сме дека бројката од вкупно 54 испитаници е релативно добра за извлекување релевантни заклучоци во врска со содржините кои се изучуваат од предметот Економика на образованието како нова наставна дисциплина, како и за евентуалните иновирања на истите согласно новите трендови кои настануваат во сферата на образованието и воспитанието.

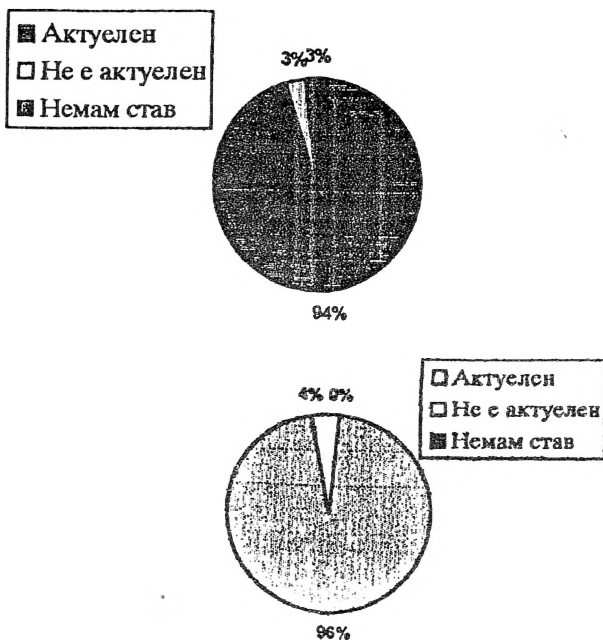
Инаку на сите испитаници им се поставени по 10 прашања во анонимен анкетен лист, кои според наше мислење се најзначајни за осознавањето на сите релевантни прашања сврзани со предметот

По обработката на материјалот од оваа анкета се добиени следните резултати:

1. На поставеното прашање дали предметот Економика на образованието и содржините кои се изучуваат преку истиот се актуелни за дипломираните педагози во денешните услови на воведување на пазарната економија 93,4% од анкетираниите одговориле позитивно т.е. дека содржините кои се изучуваат се актуелни и неопходни за нивното успешно вклучување во воспитно-образовните институции во Републикава. Дека содржините не се актуелни со оглед на нивната професија одговориле само 3,22% од анкетираниите, а исто толку 3,22% се произнеле дека немаат став по ова прашање.

На истото прашање минатата година 95,60% од испитаниците чија бројка беше 23 дипломирани педагози, одговориле позитивно, 4,4% се произнеле дека содржините не се актуелни, а ниту еден анкетирани не бил без став по ова прашање.

Графички овие резултати се претставени на следниот начин:

Од резултатите може да се забележи дека бројот на дипломираните педагози анкетирани во 1994 година кои содржините од предметот Економика на образованието ги оцениле како актуелни е зголемен за 2% во однос на претходната година, што е позитивен тренд, а оние кои ги оцениле содржините како неактуелни е намален од 4,4% на 3,2%, што е исто така позитивно.

Од дополнителните разговори што ги водевме со испитаниците, особено со оние кои дипломираше пред 3 години, е сугерирана идеја дека содржините од економската област треба уште повеќе да бидат застапени, а за педагозите кои не го полагаа предметот Економика на образованието да биде организирана дополнителна настава како би се здобиле со неопходните знаења од оваа актуелна материја.

Исто така е сугерирана и потребата од воведување содржини од областа на Економиката и на постдипломските студии кои се организираат за кадрите од областа на педагогијата.

2. Следниот проблем се однесуваше на содржините од наставната програма по предметот Економика на образованието, при што испитаниците одговориле на три прашања и тоа: На првото прашање, кое се однесува на оценката за застапеноста на содржините дури 86,96% се произнеле дека тие се доволни во оваа фаза. Ниту еден од анкетираниите не одговорил дека содржините не се доволни, а само 13,04% одговориле дека тие се само делумно доволни.

За разлика од резултатите од првата анкета овој пат се забележува зголемување на бројот на испитаниците кои сметале дека содржините во наставната програма се доволни (од 70,96% на 86,96%), а опаднал бројот на оние кои мислеле дека содржините се само делумно доволни (од 22,58% на 13,04%).

Графички овие резултати можат да се претстават на следниов начин:

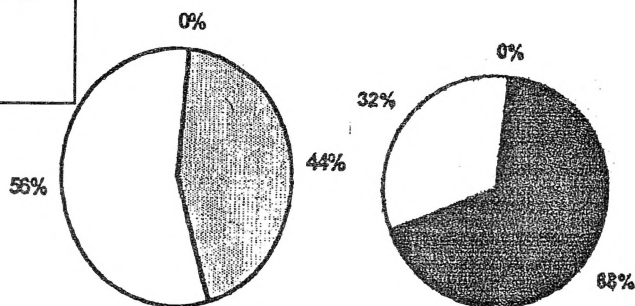
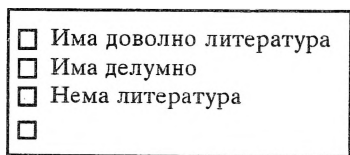
3. На поставеното прашање да се даде одговор за тоа кои содржини во наставната програма не се добро застапени и со нив треба да се надополни, анкетираниите посочиле 6 нови тематски содржини и тоа: организација на образованието; планирањето на образованието; светски искуства од оваа област со посебен осврт на земјите со развиени пазарни стопанства; корелацијата образование-стопански развој и успехот на стопанството во зависност од образовниот систем и сл.

За разлика од оваа анкета, испитаниците од минатата година посочиле само три тематски содржини со кои треба да се прошири наставната програма и тоа; организација и управување со образованието; планирањето на образованието и кадрите и икуствата од другите земји. Податоците покажуваат дека скоро се идентични мислењата на анкетираниите во двете години по првите три групи тематски содржини, со тоа што анкетираниите во оваа година ги пришируваат тие прашања со уште три нови содржини.

Резултатите од двете анкети недвосмислено упатуваат на заклучок дека кај дипломираните педагози кои го полагаале предметот Економика на образованието, имаат изградено конкретни ставови кон наставната програма, особено кон новите содржини кои би им биле од полза за нивната натамошна работа.

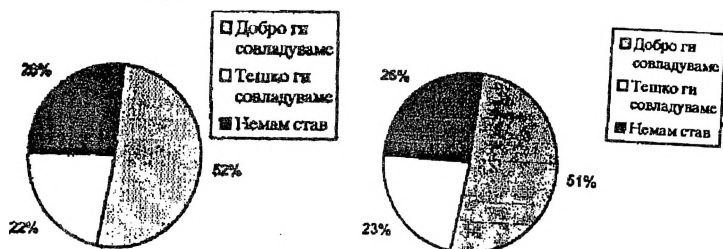
4. Со оглед на фактот што еден од основните услови за совладување на наставните содржини е располагањето со доволна и соодветна литература, на анкетираниите им се поставени и прашање за располагањето со адекватна литература. Дека има доволно литература за овој предмет се произнеле 67,74% од анкетираниите, а останатите 32,26% се произнеле дека има само делумно од потребната литература. Ниту еден од анкетираниите не се произнел дека нема воопшто литература по овој предмет. Интересно е дека во однос на минатата година се намалил бројот на оние кои сметале дека има доволно литература (од 73,91% на 67,74%), што упатува на заклучокот дека студентите покажуваат проширен интерес кон оваа материја и постојниот учебник не ги задволува нивните потреби.

Графички овие резултати се претставени на следниот начин;

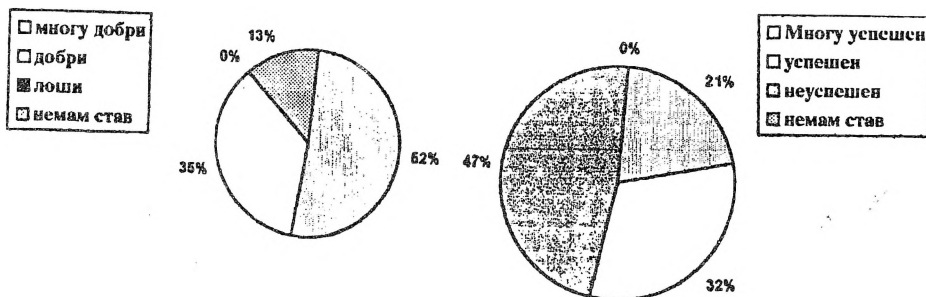
5. Со оглед на фактот што за прв пат се изучуваат експонски содржини од педагози, нужно е да се види ставот на дипломираните педагози на прашањето како тие ги совладуваат економските содржини. Од одговорите на овие прашања се добиени следните резултати: 51,61% одговориле дека успешно ги совладале овие содржини, 22,58% одговориле дека тешко ги совладале, а 25,58% одговориле дека немаат став по ова прашање. Интересно е дека и минатата година се добиени слични одовори на овие прашања, Имено 52,17% одговориле дека добро ги совладале содржините, 21,73% дека тешко ги совладале, а 26,08% немале став кон ова прашање.

Графички овие резултати може да се претстават на следниов начин:

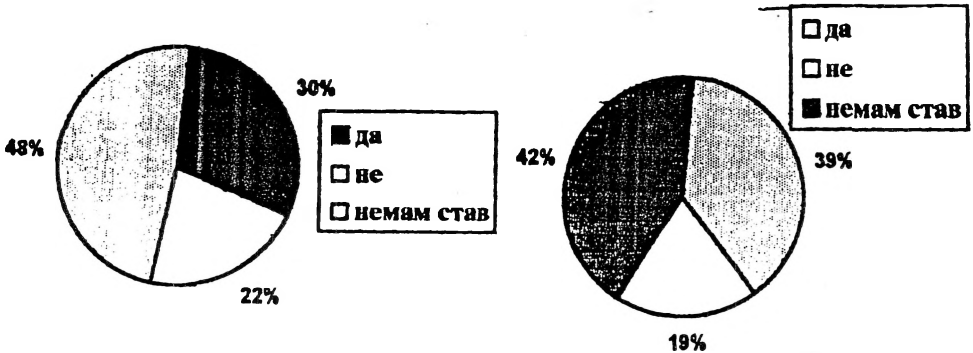
6. Во врска со оценката за квалитетот на предавањата по овој предмет испитаниците се произнеле на следниот начин: 51,61% ги оцениле како многу добри, 35,48% како добри а 12,90% немаат став. Сличен став испитаниците изнеле и минатата година кога 47,82% од нив предавањата ги оцениле како многу добри, 39,13% како добри, а 13% немале став кон ова прашање.

Графички овие резултати можеме да ги прикажеме на следниов начин:

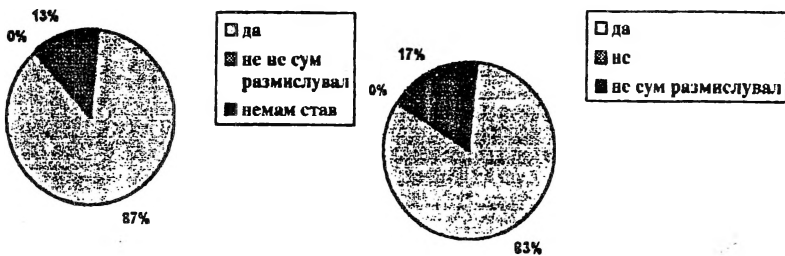
7. Исто така на анкетираниите им е поставено и прашањето дали им се потребни и вежби по овој предмет. Позитивно на ова прашање одговориле 38,70% т.е. дека има потреба од вежби; 19,35% одговориле дека не гледаат потреба од вежби, а дури 41,93% немаат став по ова прашање.

Графички овие резултати се прикажани на следниов начин:

8. На прашањето дали сметаат дека на Република Македонија ѝ се потребни кадри од педагошката област со проширени знаења од областа на економската наука, испитаниците ги дале следните одговори: 87,09% одговориле позитивно, т.е. дека такви кадри се потребни, 12,90% не размислувале на оваа тема, а ниту еден анкетирани не одговорил негативно на ова прашање. Минатата година по ова прашање 82,60% одговориле позитивно, 17,39% немале став, а ниту еден не дал негативен одговор. Укажувањата одат на тоа дека треба да се оспособуваат специјалисти и магистри со знаења од областа на економијата кои ќе ја унапредуваат економската положба на образованието, организацијата и управувањето, стандардот и сл.

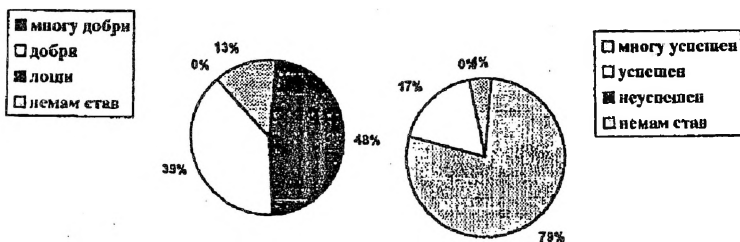
Графички резултатите се прикажани вака:

9. Што се однесува до оценката за наставникот по предметот Економика на образованието, која е побарана од анкетираниите (анкетата е анонимна), 83,87% од нив го оцениле како многу успешен, 12,90% како успешен, 3,22% немаат став кон ова прашање, а ниту еден од

анкетираните не го оценил како неуспешен. Одговорите по ова прашање од минатогодишната анекта се следните: 78,26% од анкетираните го оцениле наставникот како многу успешен, 17,39% како успешен, 4,34% немале став, а ниту еден од анкетираните не го оценил наставникот како неуспешен.

Графички овие резултати изгледаат вака:

ЛИТЕРАТУРА

1. Д-р Dragomir Vojnić, "Aktuelni problemi sistema društvene reprodukcije", Informator, Zagreb, 1982.
2. Д-р Никола Кљусев, "Меѓународниот трансфер на технологијата и земјите во развој", Комунист, Скопје, 1987.
3. Д-р Никола Кљусев, "Информацијата како развоен ресурс и економскиот предизвик", МАНУ, Скопје, 1980.
4. Д-р Antun Petak, "Osnove razvoja znanstvene delatnosti u SFRJ", Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1986.
5. Д-р Цветко Смилевски, "Интеракцијата на трансферот на знаењата и технолошкиот развој", Просветно дело, 4/89, Скопје.
6. Д-р Никола Петров, "Новите тенденции во воспитанието и образованието и нивното влијание врз поставувањето нова концепција за реформа на воспитно-образовниот систем", Просветно дело-3/91, Скопје.
7. Д-р Трајан Гоцевски, "Стопанскиот развој и одбраната", НИО "Студентски збор", Скопје, 1988.
8. Д-р Трајан Гоцевски, "Технолошката зависност и задачите на воспитно-образовниот процес, Педагошкото творештво во функција на научниот и технолошкиот развој", Сојуз на педагошките друштва, Скопје, 1990.
9. Д-р Златка Поповска, "Технолошкиот развој на Македонија", Македонска книга, Скопје, 1991.
10. Д-р Владимир Петковски, "Знаењето и новите технологии", Комунист, Скопје, 1989.
11. Alain Fouraine, "Postindustrisko društvo", Globus, Zagreb, 1980.
12. John Naisbitt, "Magatrendovi", Globus, Zagreb, 1985.

Trajan GOCEVSKI

**MARKET ECONOMY AND ECONOMIC EDUCATION
OF THE TEACHING STAFF**

(Summary)

Giving emphasis to the significance of non-material factors of development, the author of this study attempts to evaluate economic education of the teaching staff in market economy.

Analyzing the inherited structure in the field of education in the Republic of Macedonia, the author gives an account of the infrastructure, of the social status, the place and the staff in the current stage of development.

The author offers a model for establishing a market price of education based upon the existing market principles of economy according to the Constitution of the Republic of Macedonia. Further on, he analyzes structural changes in economy that affect the educational system.

Through analysis of common experiences from Croatia, Slovenia, Bulgaria, France and England, the author gives his own views on the economy of education as a scholarly discipline at the Faculty of Philosophy in Skopje, suggesting its future course and place in education programmes and curriculums.